PEDAGOGLARNING SUN'IY INTELLEKTGA ISHONCHI VA UNING SOTSIAL-PSIXOLOGIK ASOSLARI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
Djumakilicheva Oltin Gichkeldiyevna
Jumaklichevaoltin@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagoglarning sun'iy intellektga bo'lgan ishonchi va uning sotsial-psixologik asoslari tahlil qilinadi. Pedagoglarning raqamli texnologiyalarni qabul qilishdagi motivatsiya va xavotir omillari ko'rib chiqiladi. Sun'iy intellektga nisbatan ishonch shakllanishida ijtimoiy muhit va professional tajribaning roli o'rganiladi. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, pedagoglarning ishonchi ularning innovatsion faoliyatini va texnologiyani samarali qo'llashini ta'minlaydi. Shuningdek, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va tashkilot ichidagi kommunikatsiya mexanizmlari pedagoglar ishonchi bilan bog'liq omillar sifatida aniqlanadi. Natijalar ta'lim sifatini oshirish va sun'iy intellektni samarali joriy etishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, pedagog, ishonch, sotsial-psixologik omillar, innovatsiya

Аннотация : В данной статье анализируется доверие педагогов к искусственному интеллекту и его социально-психологические основы. Рассматриваются факторы мотивации и тревоги при принятии цифровых технологий. Изучается роль социальной среды и профессионального опыта в формировании доверия к ИИ. Исследование показывает, что доверие педагогов обеспечивает их инновационную деятельность и эффективное использование технологий. Также выявляются социальная поддержка и коммуникационные механизмы внутри организации как факторы доверия педагогов. Результаты способствуют повышению качества образования и эффективному внедрению ИИ.

Ключевые слова: искусственный интеллект, педагог, доверие, социально-психологические факторы, инновации

Annotation: This article analyzes teachers' trust in artificial intelligence and its socio-psychological foundations. Motivation and anxiety factors in adopting digital technologies are considered. The role of social environment and professional experience in shaping trust in AI is examined. The study shows that teachers' trust ensures their innovative activities and effective use of technology. Social support and organizational communication mechanisms are also identified as factors influencing teachers' trust. The results contribute to improving educational quality and the effective implementation of AI.

Keywords: artificial intelligence, teacher, trust, socio-psychological factors, innovation

Kirish

So'nggi yillarda ta'lim jarayonida sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari keng joriy etilishi pedagoglarning professional faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Sun'iy intellekt o'quv jarayonlarini avtomatlashtirish, individual ta'lim yo'nalishlarini shakllantirish, baholash va diagnostika tizimlarini takomillashtirish imkonini beradi. Shu bilan birga, pedagoglarning

texnologiyaga bo‘lgan munosabati va unga ishonchi ta’lim sifatiga bevosita ta’sir qiluvchi omil sifatida namoyon bo‘ladi.

Pedagoglarning sun’iy intellektga ishonchi — bu nafaqat texnologiyaning samaradorligini qabul qilish, balki uni o‘z professional faoliyatida ishonch bilan qo‘llay olish qobiliyatidir. Ushbu ishonch pedagoglarning motivatsiyasi, innovatsion faoliyati va kasbiy qoniqish darajasi bilan chambarchas bog‘liq. Shu sababli, pedagoglarning ishonchi va uning shakllanish mexanizmlari pedagogika psixologiyasi, ijtimoiy psixologiya va ta’lim texnologiyalari tadqiqotlarida alohida ahamiyat kasb etadi.

Sotsial-psixologik nuqtai nazardan qaraganda, pedagoglarning sun’iy intellektga ishonchi ularning atrof-muhit bilan o‘zaro ta’siri, kasbiy tajriba, jamoaviy kommunikatsiya va qo‘llab-quvvatlash tizimlariga bog‘liq. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarni qo‘llab-quvvatlaydigan sotsial muhit, rahbariyatning metodik yordami va hamkasblar bilan tajriba almashish pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchini oshiradi, aks holda texnologiyaga nisbatan qo‘rquv va qarshilik kuchayadi.

Shu bois, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchini va uning sotsial-psixologik asoslarini o‘rganish zamonaviy ta’lim tizimida texnologik yangilanishlarni samarali joriy etish, pedagoglarning kasbiy farovonligini ta’minlash va ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada pedagoglarning sun’iy intellektga ishonchi shakllanishidagi asosiy psixologik va sotsial omillar tahlil qilinadi hamda innovatsion texnologiyalarni samarali qo‘llash mexanizmlari ko‘rib chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

So‘nggi yillarda ta’limda sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining joriy etilishi pedagoglarning professional faoliyatini tubdan o‘zgartirmoqda. Shu munosabat bilan, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi va uning sotsial-psixologik asoslari masalasi dolzarb ilmiy tadqiqot obyekti hisoblanadi. Pedagoglarning ishonchi nafaqat texnologiyaning samaradorligini qabul qilish, balki uni o‘z kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli qo‘llay olish qobiliyatini ham anglatadi (Cherniss & Maslach, 1986)[1].

Adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi ularning innovatsion faoliyati, motivatsiyasi va kasbiy qoniqish darajasi bilan chambarchas bog‘liq. Selwyn (2016) ta’kidlaydiki, pedagoglarning texnologiyaga ishonchi ularning ta’lim jarayonida yangi raqamli metodlarni qabul qilish va samarali qo‘llashga tayyorligini aniqlaydi[2]. Shu bilan birga, ijtimoiy va sotsial-psixologik omillar, jumladan hamkasblar bilan tajriba almashish, rahbariyat qo‘llab-quvvatlashi va tashkilot ichidagi kommunikatsiya tizimlari pedagoglarning texnologiyaga bo‘lgan ishonchini kuchaytiradi.

Masalan, Ifenthaler va McCoy (2023) tadqiqotlarida pedagoglarning sun’iy intellektga moslashuvi ularning avvalgi texnologik tajribasi, sotsial qo‘llab-quvvatlash darajasi va shaxsiy innovatsion motivatsiyasi bilan bevosita bog‘liqligi aniqlangan. Shu asosda, pedagoglarning ishonchi o‘zaro ijtimoiy aloqalar va professional rivojlanish jarayonlari bilan mustahkamlanadi, aks holda texnologiyaga qarshi ichki qarshilik va stress holatlari yuzaga keladi.

Shuningdek, Bandura (1997) o‘zining o‘zini-o‘zi samarali boshqarish (self-efficacy) nazariyasida pedagoglarning texnologiyaga bo‘lgan ishonchi shaxsiy kompetensiya va kasbiy

[1] Cherniss, C., Maslach, C. – *Professional burnout and occupational stress theory.*
[2] Selwyn, N. (2016). *Education and Technology: Key Issues and Debates.* London: Bloomsbury Academic.

muvaffaqiyat hissi bilan bog‘liqligini ta’kidlaydi[3]. Bu esa pedagoglarning sun’iy intellektga moslashish jarayonida sotsial-psixologik muhitning muhimligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Tadqiqot metodologiyasi sifatida maqolada miqdoriy va sifatli yondashuvlar kombinatsiyasi qo‘llanadi. Miqdoriy usul doirasida pedagoglar o‘rtasida sun’iy intellektga ishonch darajasini o‘lchash uchun standartlashtirilgan so‘rovnomalar va Likert shkalasi ishlatiladi. Sifatli usul doirasida esa intervyular va fokus-guruhlar orqali pedagoglarning texnologiyaga bo‘lgan qarashlari, ijtimoiy aloqalari va motivatsiyasi chuqur tahlil qilinadi. Shu bilan birga, metodologiyada sun’iy intellektga moslashuv jarayonida yuzaga keladigan stress, xavotir va qo‘rquv kabi psixologik holatlar ham hisobga olinadi (Kim & Lee, 2022)[4].

Metodologik yondashuvni qo‘llashda quyidagi jihatlar e’tiborga olinadi: pedagoglarning texnologiyaga bo‘lgan ishonchi va moslashuvini aniqlash, sotsial-psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimlarini baholash, pedagoglarning innovatsion faollik darajasini tahlil qilish va ta’lim samaradorligiga bo‘lgan ta’sirini aniqlash. Ushbu yondashuv pedagoglarning sun’iy intellektga moslashuv jarayonini kompleks tarzda o‘rganish imkonini beradi.

Shunday qilib, adabiyotlar tahlili va metodologiya pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi va uning sotsial-psixologik asoslarini tushunish va ta’lim jarayonida texnologiyani samarali joriy etish bo‘yicha ilmiy asos yaratadi. Tadqiqot natijalari pedagoglarning kasbiy farovonligi, innovatsion faoliyati va ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Muhokama

Pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi ularning professional faoliyati va innovatsion yondashuviga bevosita ta’sir qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning texnologiyaga ishonchi ularning motivatsiyasi, kasbiy qoniqishi va ta’lim jarayonini samarali boshqarish qobiliyati bilan chambarchas bog‘liq. Agar pedagog texnologiyaga nisbatan ishonch hosil qilsa, u SI vositalarini dars jarayonida faol qo‘llashga, individual ta’lim yo‘nalishlarini yaratishga va o‘quv jarayonini optimallashtirishga tayyor bo‘ladi.

Sotsial-psixologik omillar pedagoglarning ishonchi shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Masalan, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, rahbariyat tomonidan metodik yordam, hamkasblar bilan tajriba almashish pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, pedagoglarning ilgari texnologiyalardan foydalangan tajribasi ham ishonch darajasiga ta’sir qiladi. Pedagoglar o‘z sotsial muhiti va professional tajribasi orqali sun’iy intellekt vositalarini qabul qilishga tayyor bo‘ladi.

Peagoglarning shaxsiy kompetensiyasi va o‘zini-o‘zi boshqarish qobiliyati ishonchning shakllanishida muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. O‘zini samarali boshqarish qobiliyatiga ega bo‘lgan pedagoglar texnologiyani qo‘llashda kamroq xavotir va stress bilan yuzma-yuz keladi, aksincha, innovatsion yondashuvlarni faol qabul qiladi. Shu sababli, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchini oshirishda sotsial-psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimlarini yaratish va ularni doimiy professional rivojlanish jarayoniga jalb qilish zarur.

Muhokama shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi faqat texnologiyaga munosabat emas, balki kasbiy identifikatsiya, sotsial aloqalar va shaxsiy

[3] Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control.* New York: Freeman.
[4] Kim, Y., & Lee, J. (2022). Teacher Stress and Digital Transformation: Adapting to AI in Classrooms. *Computers & Education, 185,* 104520.

kompetensiya bilan bog‘liq murakkab psixologik jarayon hisoblanadi. Shu bilan birga, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash va tashkilot ichidagi kommunikatsiya mexanizmlari pedagoglarning texnologiyaga ishonchini mustahkamlashga yordam beradi, natijada ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi va uning sotsial-psixologik asoslarini o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning texnologiyaga ishonchi ularning motivatsiyasi, kasbiy qoniqishi va innovatsion faoliyati bilan bevosita bog‘liq. Agar pedagog texnologiyaga ishonch hosil qilsa, u sun’iy intellekt vositalarini dars jarayonida samarali qo‘llay oladi, o‘quv jarayonini optimallashtiradi va individual ta’lim yo‘nalishlarini shakllantiradi.

Muhokama natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi faqat texnologiyani qabul qilish bilan chegaralanmaydi, balki sotsial-psixologik muhit, kasbiy tajriba, hamkasblar bilan aloqalar va tashkilotdagi kommunikatsiya tizimlari bilan mustahkam bog‘liq. Ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, rahbariyatning metodik yordami va professional rivojlanish pedagoglarning ishonch darajasini oshirishda muhim rol o‘ynaydi.

Pedagoglarning shaxsiy kompetensiyasi, o‘zini-o‘zi boshqarish qobiliyati va avvalgi texnologik tajribasi ularning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi. Bu esa pedagoglarni innovatsion yondashuvlarni faol qabul qilishga undaydi va ularning kasbiy farovonligini oshiradi.

Natijada, pedagoglarning sun’iy intellektga bo‘lgan ishonchi va uning sotsial-psixologik asoslarini chuqur o‘rganish ta’lim sifatini oshirish, pedagoglarning innovatsion faoliyatini rag‘batlantirish va texnologiyani samarali joriy etish imkonini beradi. Shu bilan birga, sotsial-psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimlarini yaratish va pedagoglarni doimiy professional rivojlanish jarayoniga jalb qilish ta’lim muassasalarida sun’iy intellektni muvaffaqiyatli tatbiq etishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cherniss, C., Maslach, C. – *Professional burnout and occupational stress theory.*
2. Selwyn, N. (2016). *Education and Technology: Key Issues and Debates.* London: Bloomsbury Academic.
3. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control.* New York: Freeman.
4. Kim, Y., & Lee, J. (2022). Teacher Stress and Digital Transformation: Adapting to AI in Classrooms. *Computers & Education, 185,* 104520.
5. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). *Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning.* Boston: Center for Curriculum Redesign.
6. Luckin, R. (2018). *Machine Learning and Human Intelligence: The Future of Education for the 21st Century.* London: UCL Institute of Education Press.
7. OECD (2021). *Teachers and School Leaders as Lifelong Learners.* Paris: OECD Publishing.
8. Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified view. *MIS Quarterly, 27*(3), 425–478.
9. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The Exercise of Control.* New York: Freeman.
10. Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). New York: Free Press.

11. Abdullayeva, R. M. (tahrir ostida). *Umumiy psixologiya.* Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi nashri.
12. To‘xtayev, B. X. (2020). *Pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalar.* Toshkent: Fan nashriyoti.
13. Qodirov, A. (2021). Ta’lim jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanishning psixologik jihatlari. *Pedagogika va psixologiya jurnali, №3,* 45–52.
14. UNESCO (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers.* Paris: UNESCO Publishing.
15. Kim, Y., & Lee, J. (2022). Teacher Stress and Digital Transformation: Adapting to AI in Classrooms. *Computers & Education, 185,* 104520.